

[Time: 3 Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory and carry equal marks.
 2. Use of map stencils and simple calculator is allowed.
 3. Attach the given map along with your answer book.
 4. Use of coloured pens, pencils allowed.

- Q.1 a) Study the following thematic map of the world and answer the following questions. 10

- What is the theme of the map? Which cartographic technique is used to represent the theme? 2
- Which African country is having lowest H.D.I? State the H.D.I of that country. 2
- Which countries are showing low H.D.I in the given map and why? 2
- Which country is having highest H.D.I? state the H.D.I. 2
- Compare H.D.I pattern between Asia and Africa. 2

- Q.1 b) Mark and name the following on the outline map of the world given to you. 10

- Smallest continent in the world.
- A country having coastal location.
- Major mountain range located in South America.
- Most populous country in the world.
- An Asian country having high Human Development Index.
- A major coal producing country in the world.
- An ocean located to south of India.
- Largest desert in the world.
- Largest railway line in the world.
- Sydney port.

- Q.2 Attempt any two questions from the following: 20

- Define environment. Explain the biotic components of environment.
- Define ecosystem. Explain the concept of food chain, food web and ecological pyramid with suitable example for each.
- Explain the importance and scope of environmental studies.

- Q.3 Attempt any two questions from the following: 20
- Define resource. Explain in detail about renewable and non-renewable resources.
 - What are the non-conventional resources? Describe any three non-conventional resources and its advantages.
 - Discuss various methods of management of water resources.
- Q.4 Attempt any two questions from the following: 20
- Explain the factors responsible for population explosion.
 - Describe the measures taken to control population explosion in India.
 - Explain the concept of H.D.I (Human Development Index) in detail.
- Q.5 Attempt any two questions from the following. 20
- Explain the term migration. Describe the problems arising due to migration in urban area.
 - How the land use in urban areas is changing with increasing urbanization.
 - Write a detail note on 'Smart City'.

(मराठी रुपांतर)

[वेळ: ३ तास]

[गुण: १००]

सूचना:

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत व त्यांना समान गुण आहेत.
२. नकाशा स्टेन्सिल वापरायची परवानगी आहे.
३. तुम्हास पुरविलेला जगाचा नकाशा उत्तरपत्रिकेस जोडावा.
४. रंगीत पेन व पेन्सिल च्या वापराची परवानगी आहे.

प्र.१ अ) खाली दिलेल्या विषयाच्या नकाशाच्या अभ्यास करा आणि प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

१०

१. नकाशाचा विषय कोणता आहे आणि तो विषय कोणत्या नकाशातंत्राने दाखवला आहे?
२. कोणत्या आफ्रिकी देशात न्यूनतम मानवी विकास निर्देशांक आहे व तो किती आहे?
३. दिलेल्या नकाशात कोणते देश कमी मानवी विकास निर्देशांक दाखवितात? का?
४. कोणता देश सर्वाधिक मानवी विकास निर्देशांक दाखवीत आहे? व तो किती दाखवत आहे?
५. आशिया व आफ्रिका खंडांमधील मानवी विकास निर्देशांकाच्या प्रकारांची तुलना करा.

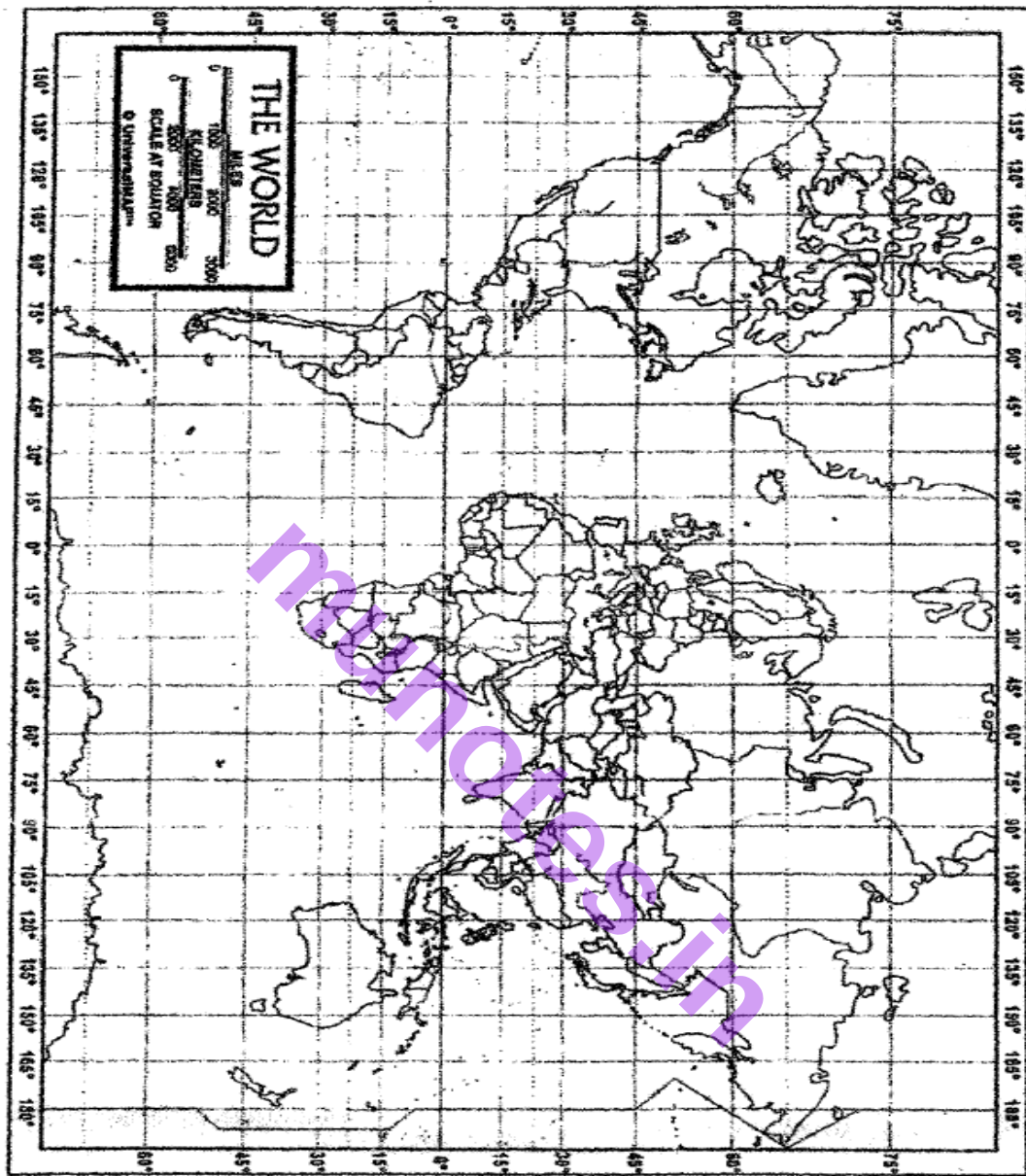
ब. तुम्हाला दिलेल्या जगाच्या नकाशात खालील नामनिर्देश करून दाखवा:

१०

१. जगातील सर्वात लहान खंड
२. किनारपट्टीचे स्थान असलेला देश
३. दक्षिण अमेरिका खंडातील प्रमुख पर्वतरांग
४. जगातील सर्वाधिक लोकसंख्येचा देश
५. उच्च मानवी विकास निर्देशांक असलेला आशियातील देश
६. जगातील एक प्रमुख कोळसा उत्पादक देश
७. भारताच्या दक्षिणेकडे असलेला समुद्र
८. जगातील सर्वात मोठे वाळवंट

९. जगातील सर्वात लांब रेल्वे लाईन
१०. सिडनी बंदर

- प्र.२ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. पर्यावरणाची व्याख्या द्या. पर्यावरणाच्या जैविक घटकांचे वर्णन करा.
ब. परिसंस्थेची व्याख्या देऊन अन्न साखळी, अन्नसाखळी जाळे, पर्यावरणीय पिरामिड ह्या संज्ञा सुयोग्य उदाहरणांसहित स्पष्ट करा.
क. पर्यावरणशास्त्राचे महत्त्व आणि व्याप्ती सांगा.
- प्र.३ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. नैसर्गिक साधनसंपत्तीची व्याख्या देऊन नूतनीकरणीय आणि अनूतनीकरणीय संसाधने विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
ब. अपारंपारिक संसाधने कोणती आहेत? कोणतीही तीन अपारंपारिक संसाधने त्यांच्या फायद्यासहित वर्णन करा.
क. जल व्यवस्थापनाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
- प्र.४ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. लोकसंख्येच्या विस्फोटासाठी कारणीभूत असलेले घटक कोणते ते सांगा.
ब. भारतातील लोकसंख्येचा विस्फोट नियंत्रणात आणण्यासाठी घेतलेल्या उपाययोजनांचे वर्णन करा.
क. मानवी विकास निर्देशांक (HDI) ही संकल्पना वर्णन करा.
- प्र.५ खालील दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. २०
अ. स्थलांतर म्हणजे काय? शहरी भागात स्थलांतरामुळे होणाऱ्या समस्या विशद करा.
ब. वाढणाऱ्या शहरीकरणामुळे शहरांमधील जमिनीचा वापर कसा बदलतो आहे ते सांगा.
क. 'स्मार्ट सिटी' यावर विस्तृत टीप लिहा.

KEY	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—